

Heerlen, 17 april 2023

Onderwerp: Schriftelijke inbreng Prof. mr. A. Berlee t.b.v. rondetafelgesprek commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid van de Tweede Kamer inzake 'Gegevensuitwisseling in het armoede- en schuldendomein' van 20 april 2023

Geachte leden van de commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid,

Achtergrond van dit rondetafelgesprek is dat vanuit verschillende organisaties herhaaldelijk signalen worden afgegeven dat de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) 'in de weg kan zitten' om burgers van optimale dienstverlening te kunnen voorzien, bijvoorbeeld in het armoede- en schuldendomein. Uw commissie wil graag verkennen, aan de hand van een verdiepend gesprek over gegevensuitwisseling, wat er aanvullend nodig is vanuit de Kamer qua wetgeving. U heeft mij gevraagd hier kort alvast schriftelijk een toelichting op te geven.

Allereerst merk ik graag op dat de AVG zelf niet veel verbiedt, in beginsel zelfs maar heel weinig. Uitgangspunt is namelijk niet dat persoonsgegevens niet zouden mogen worden verwerkt, maar dat dit gebeurt op een behoorlijke, rechtmatige en transparante wijze, en alleen wanneer de gegevensverwerking noodzakelijk is voor een specifiek doel en plaatsvindt met inachtneming van voldoende waarborgen.

Het armoede- en schuldendomein in wet- en regelgeving is enorm omvangrijk en complex. Het is daarom ook niet mogelijk om in het algemeen iets te zeggen over de wijze waarop regelgeving die ziet op de bescherming van persoonsgegevens mogelijke initiatieven onmogelijk maakt.

Voor zover ik heb begrepen uit de knelpuntenbrieven van de UWV en SVB,¹ en de rapporten van de Nationale Ombudsman,² zien de problemen die door de AVG zouden ontstaan zich met name op het ontbreken van een grondslag voor de verwerking van

¹ Beiden bijlagen bij Kamerstukken II 2021-2022, 26 448, nr. 682.

² Nationale Ombudsman (Met te weinig genoegen nemen, beschikbaar via: [https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/rapporten/20221111, Zelfstandigen over de drempel, beschikbaar via: \[https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/Rapport_Zelfstandigen%20over%20de%20drempel.pdf\]\(https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/bijlage/Rapport_Zelfstandigen%20over%20de%20drempel.pdf\)](https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/rapporten/20221111_Zelfstandigen%20over%20de%20drempel%20df))

persoonsgegevens in het kader van een bepaalde taak van de uitvoeringsinstantie. Ik zal me in deze bijdrage daar dan ook grotendeels toe beperken. De SVB gaf eerder aan dat het 'nu niet mogelijk [is] om mensen die (potentieel) recht hebben op een uitkering gericht te benaderen' vanwege wettelijke beperkingen met betrekking tot de gegevensverwerking.³

De AVG geeft ruimte aan lidstaten om via nationaal recht te voorzien in een wettelijke verplichting tot het verwerken van persoonsgegevens,⁴ maar ook in de bredere grondslag dat gegevensverwerkingen plaats mag vinden wanneer deze noodzakelijk is voor de vervulling van een taak van algemeen belang.⁵ Deze ruimere grondslag is echter niet onbegrensd.⁶ Het is bijvoorbeeld niet mogelijk om een zodanig algemene grondslag te creëren die het voor uitvoeringsorganisaties en gemeenten mogelijk maakt om bijvoorbeeld zonder nadere specificering in het kader van armoedebestrijding persoonsgegevens te mogen verwerken. In dat geval ontbreekt het aan de vereiste voorzienbaarheid van de maatregel.⁷

Vereist is namelijk dat de rechtsgrond of wetgevingsmaatregel duidelijk en nauwkeurig moet zijn, en de toepassing daarvan voorspelbaar is voor degenen op wie deze van toepassing is.⁸ Ofwel, de uitvoeringsorganisaties en gemeenten moeten hieruit duidelijk kunnen afleiden welke persoonsgegevens zij wel en niet mogen verwerken en in welke omstandigheden op basis van deze maatregel. De vereiste voorzienbaarheid geeft ook de burger houvast. Die houvast ontbreekt juist bij een te ruim geformuleerde maatregel. De burger weet dan niet wat ze kan en mag verwachten dat er gebeurt met 'hun' persoonsgegevens.

De beoogde gegevensverwerking zal dus steeds moeten worden gespecificeerd (en waar nodig aangevuld), zoals ook geregeld gebeurt. Denk bijvoorbeeld aan de *Tijdelijke regeling signaal betalingsachterstanden*,⁹ en de beoogde wijziging daarvan.¹⁰ Deze nadere afbakening via wet- en regelgeving is in veel gevallen een omvangrijk, langdurig maar noodzakelijk proces. Het voorkomt dat persoonsgegevens die worden verzameld in het kader van een specifiek doel, ook beschikbaar worden voor andere doeleinden of andere instanties omdat ze nu eenmaal verzameld zijn. Deze specificatie biedt juist ook de ruimte om gegevensverwerking van waarborgen te voorzien, zoals afgestemde bewaartermijn(en) van persoonsgegevens waardoor iemand die wordt aangemerkt als een persoon met '(mogelijk) problematische schulden' niet langer dan noodzakelijk zo bekend staat bij de

³ SVB *Knelpuntenbrief II*, blz. 6.

⁴ Artikel 6, eerste lid, onder c) AVG.

⁵ Artikel 6, eerste lid, onder e) AVG. Daarnaast zou in voorkomend geval ook een beroep kunnen worden gedaan op de grondslag toestemming, maar dat is zeker lang niet altijd mogelijk of wenselijk.

⁶ Zie ook Kamerstukken II 2017–2018, 34 851, nr. 3, blz. 36.

⁷ Zie ook Artikel 6, derde lid, AVG.

⁸ Zie overweging 41 Algemene Verordening Gegevensbescherming.

⁹ Tijdelijke regeling signaal betalingsachterstanden, Stcrt. 2021, 45719, op basis van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

¹⁰ <https://www.internetconsultatie.nl/wijzigingtijdelijkeregelingsignaalbetalingsachterstanden/b1>

desbetreffende instantie. Of denk aan drempels van de hoogte van de schulden waaraan moet worden voldaan voordat deze gesignaleerd wordt.

Wanneer er dus geen grondslag is voor uitvoeringsorganisaties of gemeenten om bepaalde persoonsgegevens te mogen verwerken om gegevens te delen in het kader van het armoedebeleid of schuldhelpverlening dan kan - indien noodzakelijk - de wetgever daarin voorzien.¹¹ De AVG staat daarin niet in de weg.¹²

De door verschillende partijen, waaronder onderzoeksrapporten, gesignaleerde problemen met onduidelijkheden ten aanzien van wie (gezamenlijk) verwerkingsverantwoordelijke of verwerker is, zijn mijns inziens niet zozeer problemen die door de AVG worden opgeworpen, maar vloeien voort uit een complex stelsel van verantwoordelijkheden in wetgeving opgenomen. Hiervoor verwijs ik graag naar het recente onderzoeksrapport inzake o.a. de organisatorische inbedding van de Bureau Keteninformatisering Werk en Inkomen (BKWI), dat hiervoor ook oplossingen aandraagt.¹³ In de rapporten van de Ombudsman en de Knelpuntenbrieven van de verschillende uitvoeringsorganisaties wordt daarnaast specifiek aangegeven welke wetswijzigingen gewenst zijn.

Graag sluit ik me dan ook aan bij oproep van de Algemene Rekenkamer gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 30 maart jl. waarin stond: "Problemen in de uitvoering ontstaan wanneer de [afweging tussen de baten van gegevensverwerking tegen de gevolgen voor de privacy van burgers, AB] niet of niet op tijd is gemaakt. Dit kan grotendeels worden voorkomen door in de parlementaire behandeling van wetsvoorstellen structureel aandacht te geven aan de benodigde verwerking van persoonsgegevens."¹⁴ U vraagt zich af wat u kunt doen als Tweede Kamer, mijn antwoord is dan ook: gehoor geven aan deze oproep.

Graag licht ik een en ander nog nader toe.

Hoogachtend,

Anna Berlee

Hoogleraar gegevensbescherming en privacyrecht aan de Open Universiteit.

¹¹ Zie ook bijvoorbeeld de pilot inzake de AIO. <https://www.svb.nl/nl/pers-en-nieuws/nieuwsberichten/svb-start-pilot-om-ouderen-met-recht-op-aanvullend-inkomen-te-geven-waar-ze-recht-op-hebben>.

¹² Zie ook de brief van de Algemene Rekenkamer d.d. 30 maart 2023, 'Verwerking en bescherming persoonsgegevens', Kamerstukken II, 32 761, nr. 264.

¹³ Onderzoek governance IB/BKWI, *Grip op gegevensuitwisseling. Eindrapport onderzoek naar de governance van de Stichting Inlichtingenbureau en BKWI*, 16 november 2022.

<https://open.overheid.nl/documenten/ronl-af4454126caadd664a5406a96e64577935e3585b/pdf>

¹⁴ Algemene Rekenkamer d.d. 30 maart 2023, 'Verwerking en bescherming persoonsgegevens', Kamerstukken II, 32 761, nr. 264, blz. 1.

